

เมื่อ AI ครองโลก มนุษย์จะอยู่อย่างไร

วรศักดิ์ กนกนุกุลชัย^๑

^๑ ราชบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา ปรเภทวิชาวิศวกรรมศาสตร์ สำนักวิทยาศาสตร์ ราชบัณฑิตสภา, worsak.k@chula.ac.th

บทนำ

ในรอบปีที่ผ่านมา ความก้าวหน้าอย่างก้าวกระโดดของปัญญาประดิษฐ์ (AI) ประเภท Generative AI (GAI) โดยเฉพาะแชทบอต ChatGPT-4, Claude-3 และ Gemini-1.5 ได้ทำให้เส้นแบ่งระหว่างมนุษย์กับหุ่นยนต์ AI เริ่มเลือนหายไป ระบบ Generative AI เหล่านี้มีความเชี่ยวชาญในการประมวลภาษาธรรมชาติ การสร้างเนื้อหาใหม่ และการแก้ปัญหา ทำให้ความคาดหวังของมนุษย์ต่อศักยภาพของ AI พุ่งสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว เป้าหมายต่อไปที่ผู้เชี่ยวชาญด้าน AI กำลังแข่งขันกันอย่างดุเดือดเข้มข้น คือ การพัฒนา Artificial General Intelligence (AGI) ซึ่งเมื่อเทียบเคียงแล้วจะทำให้ Generative AI ที่มนุษย์กำลังฮือฮากันกลายเป็นเรื่องเด็กๆไป โดยนิยามแล้ว AGI จะมีความสามารถหลากหลาย ทำงานได้ด้วยตนเองที่ไม่จำกัดเฉพาะเรื่อง โดยมีระดับปัญญาเทียบเท่าหรือสูงกว่ามนุษย์ทั่วไป สามารถใช้เหตุใช้ผล วางแผน และใช้ความคิดในเชิงนามธรรม รวมทั้งความสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมได้ด้วยตนเอง

ปัจจุบันนี้ ผู้เชี่ยวชาญเชื่อว่า การพัฒนา AGI น่าจะบรรลุผลภายในไม่กี่ปีข้างหน้า เร็วกว่าที่เคยคาดการณ์ไว้ ความเป็นไปได้เช่นนี้ ทำให้คนในวงการและผู้ใช้งานทั้งหลายต่างตื่นเต้นและกังวลใจกับการมาถึงของ AGI ที่จะนำไปสู่ “ยุคเศรษฐกิจไร้แรงงานมนุษย์ (Post-Labor Economy)” ที่ระบบเศรษฐกิจจะเกิดจากการทำงานทดแทนมนุษย์ของหุ่นยนต์ AGI ล้วน ๆ ตั้งแต่ระดับแรงงานจนถึงงานระดับที่ต้องใช้ปัญญา ทำให้ภูมิทัศน์ของเศรษฐกิจโลกจะต้องเปลี่ยนไปจากระบบเศรษฐกิจทุนนิยมในปัจจุบัน ดังนั้น ประเทศไทยควรใช้มาตรการเชิงรุก เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับการถาโถมเข้ามาแบบสันนิบาตทางเทคโนโลยี AI ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ อันจะส่งผลกระทบต่อทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่อระบบเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของประชากรไทยอย่างยากที่จะคาดคะเนได้

ชนชั้นไร้ประโยชน์ (Useless Class)

ปัจจุบันแค่เพียงเทคโนโลยี Generative AI เราก็ได้เห็นพาดหัวข่าวที่เน้นย้ำถึงผลกระทบของ AI ต่อตลาดแรงงานแล้ว แต่ในอนาคตอีกไม่นาน ถ้าเทคโนโลยีหุ่นยนต์ AGI ได้ถูกพัฒนาจนประสบความสำเร็จ โดยสามารถทำงานทุกอย่างโดยอิสระแทนมนุษย์ได้และด้วยค่าใช้จ่ายที่ถูกลง บริษัทต่าง ๆ ก็จะต้องหันมาใช้หุ่นยนต์ AGI เพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แนวโน้มนี้คาดว่าจะเร่งตัวขึ้น และแน่นอนจะส่งผลกระทบต่อทั้งงานที่ทำด้วยเครื่องจักรและงานในสำนักงาน ทำให้มีการทยอยเลิกจ้างมนุษย์ในทุกสาขาที่หุ่นยนต์ AGI ทำได้ คาดว่า มนุษย์ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๙๐ จะไร้งานทำ Yuval Noah Harari ผู้แต่ง

หนังสือขายดี Homo Sapiens และ Homo Deus ได้กล่าวไว้ว่า การปฏิวัติอุตสาหกรรมก่อให้เกิดชนชั้นคนงาน (Working Class) ในขณะที่การปฏิวัติปัญญาประดิษฐ์จะก่อให้เกิดชนชั้นคนไร้งาน (Non-Working Class) ซึ่ง Yuval ได้บัญญัติศัพท์ว่าเป็น “ชนชั้นไร้ประโยชน์ (Useless Class)” ซึ่งหมายถึงประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจจมหภาค (ภาพที่ ๑)

ภาพที่ ๑ เมื่อ AGI ครองโลก และมนุษย์ไม่ต้องทำงาน มนุษย์จึงอยู่ในสภาพชนชั้นไร้ประโยชน์ของโลก

เบี้ยยังชีพพื้นฐานถ้วนหน้า (Universal Basic Income)

ผู้เชี่ยวชาญต่างคาดกันว่า อีกไม่เกิน ๒๐ ปีข้างหน้า มนุษย์ชาติจะเข้าสู่สังคมยุคเศรษฐกิจไร้แรงงาน มนุษย์ มนุษย์ส่วนใหญ่จะไม่ต้องทำงานและกลายเป็นชนชั้นไร้ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจจมหภาค จึงเป็นที่น่าสนใจว่า มนุษย์ส่วนใหญ่ของโลกเหล่านี้จะใช้ชีวิตอย่างไร

ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เชื่อว่า จะเกิดระบบการแจกเงินให้มนุษย์ทุกคนในโลกเพื่อใช้ประทังชีวิต ในรูปแบบของ “เบี้ยยังชีพพื้นฐานถ้วนหน้า (Universal Basic Income – UBI)” กล่าวคือ รัฐบาล หรือ องค์กรธุรกิจเอกชนที่ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา AI จะจัดสรรเงินจำนวนหนึ่งเพื่อแจกเป็นเงินเดือนให้แก่พลเมืองทุกคนอย่างสม่ำเสมอ อย่างไม่มีเงื่อนไขใด ๆ

อย่างไรก็ตาม การหาแหล่งเงินทุนสนับสนุนโครงการดังกล่าวยังคงเป็นความท้าทาย หากการหาเงินทุน UBI ยังมาจากการเพิ่มภาษีแบบดั้งเดิมคงต้องเผชิญกับการต่อต้านจากผู้เสียภาษี อีกทั้งภาษีที่เก็บได้คงมีไม่เพียงพอ จึงประเมินว่าวิธีนี้คงเป็นไปได้ในเชิงเศรษฐศาสตร์ ทางออกที่ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการด้านสังคมทุกสำนักเห็นด้วย คือ การกำหนดให้นำเอากำไรส่วนหนึ่งซึ่งเกิดจากรายได้มหาศาลของบริษัทพัฒนา AGI มาจัดสรรให้เป็น UBI ซึ่งเงินเหล่านี้ ผู้รับย่อมย้อนกลับมาหมุนเวียนซื้อสินค้าและบริการที่เกิดจาก AGI นอกจากนั้นก็กองทุน UBI

ความท้าทายที่สังคมโลกจะต้องร่วมกันหาทางออก คือ จะใช้กลไกอะไรในการกระจายผลพวงจากการใช้ประโยชน์ของ AGI เพื่อแบ่งปันไปยังปัจเจกชนทั่วโลก ทั้งในระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ ประเทศที่มีความก้าวหน้าด้าน AI เช่น สหรัฐอเมริกา จีน และในยุโรป เป็นต้น พร้อมหรือเปล่าที่จะจัดสรรทุน UBI ให้แก่ประเทศอื่นหรือไม่ โดยวิธีการใดและด้วยเงื่อนไขอะไร และหากเป็นเช่นนั้น บทบาทของรัฐบาลประเทศผู้รับเงิน ซึ่งไม่สามารถดูแลประชากรของตนเอง ยังจะมีความหมายอีกต่อไปหรือไม่ ถ้าสุดท้ายมนุษยชาติกำลังจะเข้าสู่ยุคที่โลกไร้พรมแดน ซึ่งอาจถือเป็นโลกยุคแห่งยูโทเปีย (Utopia) หรือ โลกยุคพระศรีอารยต์ตามที่มีการทำนายไว้ในศาสนาพุทธ

โลกแห่งความเหลือเฟือ (The World of Abundance)

อีกแนวทางหนึ่งซึ่งจะบรรเทาความเดือดร้อนของชนชั้นไร้ประโยชน์โดยทางอ้อม คือการลดค่าใช้จ่ายในการใช้ชีวิตประจำวันผ่านความเหลือเฟือของสินค้าบริโภคและอุปโภค ซึ่งเป็นผลพวงจากประสิทธิภาพของ AGI ได้แก่

- ที่อยู่อาศัยราคาไม่แพง : บ้านที่พิมพ์สามมิติด้วยเครื่อง 3D Printer สามารถก่อสร้างบ้านได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ทำให้ได้บ้านอยู่อาศัยมีราคาถูกลงและแข็งแรง
- การขนส่ง : รถยนต์อัตโนมัติไร้คนขับที่ขับเคลื่อนโดย AI สามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางและด้านการขนส่ง ทำให้สามารถลดการพึ่งพารถยนต์ส่วนบุคคลได้
- สุขภาพ : วิทยาการทางการแพทย์ในอนาคตที่อาศัยการวินิจฉัยโรคโดย AI ทำให้ค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาสุขภาพลดลงอย่างมาก
- พลังงานเหลือเฟือ : คอมพิวเตอร์ควอนตัมที่เร่งด้วย AI อาจนำไปสู่การแก้ปัญหาที่ซับซ้อน เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานฟิวชัน ทำให้สามารถปลดล็อกแหล่งพลังงานที่ยั่งยืนและเหลือเฟือ

เมื่อมนุษย์ไร้เจตนารมณ์แห่งชีวิต (The Loss of Living Purpose)

หากหุ่นยนต์ AGI มีความสามารถในการทำงานทดแทนมนุษย์ทั้งทางกายภาพและทางปัญญา มนุษย์ย่อมจะสูญเสียเจตนารมณ์แห่งชีวิต อีกทั้งมนุษย์ที่เกิดมาด้วยต้นทุนต่ำ จะไม่มีโอกาสทำงานเพื่อไต่เต้าไปสู่ระดับชั้นในสังคมที่สูงกว่าอีกต่อไป นี่จะเป็นประเด็นปัญหาทางสังคม เพราะมนุษย์จะไม่มีโอกาสต่อสู้เพื่อหาจุดหมายและสร้างอัตลักษณ์ของตนเองได้ นี่คือโลกอนาคตที่ทักตะและความรู้ของมนุษย์ปัจเจกชนจะไม่มีคุณค่า และสุดท้าย ประเด็นนี้จะส่งผลต่อระบบการศึกษา เนื่องจากมนุษย์ส่วนใหญ่จะขาดแรงบันดาลใจในการแสวงหาความรู้อีกต่อไป

อนาคตของเงินตรา (Future of Money)

ในอนาคต โมเดลเศรษฐกิจทุนนิยมแบบดั้งเดิมอาจจะต้องถึงจุดที่ล้มเหลวลง เพราะไม่สามารถทำงานภายใต้บริบทใหม่ ๆ ในโลกที่มนุษย์ไร้งานทำ โมเดลเศรษฐกิจใหม่จึงต้องพิจารณากระบวนการที่ทำให้ระบบ UBI ดำเนินการอย่างแม่นยำ ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ รูปแบบการจ่าย UBI ต้องสามารถดำเนินการผ่าน

สกุลเงินแบบดั้งเดิมหรือสกุลเงินดิจิทัล อย่างไรก็ตาม เชื่อกันว่า สกุลเงินดิจิทัลน่าจะมีบทบาทสำคัญมากในระบบเศรษฐกิจใหม่ เพราะมีประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และการกระจายอำนาจ

เชื่อว่า สกุลเงินแบบดั้งเดิมและนโยบายการเงินคงจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ในทุกประเทศ โดยอาจมีการจัดตั้งเงินตราสกุลโลก (World Currency) เพื่อให้ระบบ UBI ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและไม่ถูกจำกัดด้วยพรมแดนระหว่างประเทศ เมื่อเร็ว ๆ นี้ Sam Alman ผู้บริหารระดับสูงของ OpenAI ได้ประกาศว่า เขาจะสนับสนุน Worldcoin ที่เขาร่วมก่อตั้งในปี ค.ศ. ๒๐๑๙ ให้เป็นเงินตราสากลของโลก โดยใช้ระบบโอเพ่นซอร์สที่สร้างขึ้นเพื่อช่วยให้ปัจเจกชนทั่วโลกสามารถเข้าถึงเศรษฐกิจโลกได้อย่างเท่าเทียมกัน เพราะเป็นระบบไม่รวมศูนย์ (Decentralization) ซึ่งหมายความว่า การกำกับดูแลและการตัดสินใจจะขึ้นอยู่กับมติส่วนใหญ่ของชุมชนผู้ใช้ทั่วโลก

อนาคตของการเป็นเจ้าของที่ดิน (Future of Land Ownership)

ในโลกยุคไม่พึ่งแรงงานมนุษย์ ประชากรทุกคนมีสิทธิได้เงิน UBI ซึ่งจะขนาดพอดีสำหรับกับการใช้จ่ายในปัจจัยพื้นฐานเท่านั้น ทำให้คนทั่วไปไม่สามารถเก็บเงินเป็นก้อนเพื่อซื้อที่ดินได้ จะทำให้ที่ดินกลายเป็นสินทรัพย์ที่มีมูลค่าสูงแต่มีสภาพคล่องต่ำ คนส่วนน้อยที่เป็นเจ้าของที่ดินจึงกระจุกตัวยิ่งขึ้น นโยบายที่ช่วยลดการกักตุนที่ดินและส่งเสริมการกระจายความเป็นเจ้าของที่ดินคงต้องถูกนำมาใช้ เพื่อแก้ไขปัญหาการกระจุกตัวของความมั่งคั่ง การรักษาสสมดุลระหว่างผลประโยชน์ของเจ้าของที่ดินและประชาชนทั่วไป จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการรักษาเสถียรภาพทางสังคมท่ามกลางเศรษฐกิจในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

เมื่อโลกเข้าสู่ยุคที่ไร้พรมแดนและมีการเชื่อมต่อกันระหว่างประเทศมากขึ้นทั้งทางกายภาพและผ่านทางระบบดิจิทัล เทคโนโลยีบล็อกเชนจะเข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดการกรรมสิทธิ์ที่ดิน ไม่ว่าจะในระดับประเทศหรือระดับนานาชาติ โฉนดที่ดินจะถูกลงทะเบียนบนบล็อกเชน ซึ่งปลอดภัย โปร่งใส และเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ทำให้ระบบการติดตามและโอนกรรมสิทธิ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีความน่าเชื่อถือ

ภูมิรัฐศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลงไป (Changed Geopolitics)

ผลกระทบของ AGI ขยายไปมากกว่าประเด็นเศรษฐกิจ เมื่อค่าครองชีพลดลงและพรมแดนมีความสำคัญน้อยลง ภูมิรัฐศาสตร์ดั้งเดิมอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ :

- การสลายพรมแดน : เมื่อข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์ลดน้อยลง ปัจเจกชนอาจเลือกที่จะอาศัยที่ใดก็ได้ นำไปสู่ประชากรโลกที่มีความคล่องตัวและเป็นสากลมากขึ้น พรมแดนทางกายภาพอาจมีความเกี่ยวข้องน้อยลงในชีวิตประจำวัน อาจทำให้เอกลักษณ์ของชาติเจือจางลง
- มนุษยชาตินิยม : ชาตินิยมที่ถูกผลักดันด้วยการแข่งขันและความขาดแคลนในอดีต ค่อยๆ หดพลัง ด้วยความอุดมสมบูรณ์เหลือเฟือเพื่อที่พอแบ่งปันกัน และความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาระดับโลก เอกลักษณ์ของชาติอาจเปลี่ยนไปสู่ความผูกพันที่กว้างขึ้น บนพื้นฐานของค่านิยมสากล และความจำเป็นที่จะต้องร่วมกันควบคุมคู่ต่อกรรายใหม่ของมนุษยชาติ นั่นคือ AGI

- รูปแบบการปกครองใหม่ : การมีองค์กรปกครองระดับโลกเพียงองค์กรเดียวดูเหมือนจะเป็นไปได้ยาก แทนที่จะเป็นเช่นนั้น เราอาจเห็นเครือข่ายขององค์กรความร่วมมือที่มุ่งเน้นจัดการกับความท้าทายระดับโลก เช่น การจัดการทรัพยากร หรือการควบคุมดูแล AGI

กิจที่ประเทศไทยต้องดำเนินการ (Actions for Thailand)

- การสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับ AI : รัฐบาลต้องร่วมมือกับสถาบันการศึกษา สื่อมวลชน และองค์กรในชุมชน เพื่อเริ่มต้นรณรงค์ให้ความรู้แก่ประชาชนอย่างครอบคลุม
- การส่งเสริมการเรียนรู้ AI อย่างกว้างขวาง : ประเทศไทยต้องให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ AI ในวงกว้าง โดยการบูรณาการการศึกษาด้าน AI เข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอนทุกระดับ และจัดให้มีโปรแกรมการฝึกอบรมที่เข้าถึงได้สำหรับผู้ใหญ่
- การสร้างพันธมิตรด้าน AI : ประเทศไทยควรแสวงหาความร่วมมือกับสถาบันวิจัยและบริษัท AI ชั้นนำทั่วโลก เพื่อเข้าถึงเทคโนโลยีล่าสุด แนวปฏิบัติที่ดีที่สุด และโอกาสในการแข่งขันความรู้
- การมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์เศรษฐกิจโลก : เมื่อโลกกำลังเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจยุคไร้แรงงานมนุษย์ ประเทศไทยต้องมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในประชาคมโลกเพื่อกำหนดกระบวนทัศน์เศรษฐกิจใหม่

บทสรุป

เป้าหมายสูงสุดของเศรษฐกิจยุคไร้แรงงานมนุษย์ คือการสร้างสังคมโลกที่มีมาตรฐานการครองชีพและให้เสรีภาพแก่ปัจเจกบุคคล ในโลกที่เงินตราเริ่มมีความสำคัญน้อยลงเนื่องจากความเหลือเฟือของทรัพยากร ปัจจัยสำคัญแห่งความสำเร็จ ขึ้นอยู่กับวิธีการที่มนุษยชาติจะหันมาทบทวนรากฐานและข้อสมมติหลายประการที่สังคมปัจจุบันของเราได้ถูกปั้นแต่งมาแต่อดีต รูปแบบต่างๆในการดำเนินชีวิต เช่น การทำงาน รายได้ การเป็นเจ้าของทรัพย์สิน การกระจายความมั่งคั่ง และบทบาทของรัฐบาล อาจถูกตั้งคำถามและนำไปสู่การคิดใหม่ทำใหม่ทั้งหมด

ในขณะที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นพ้องกันว่า เศรษฐกิจยุคไร้แรงงานมนุษย์อาจนำไปสู่วิถีชีวิตและสัญญาทางสังคมรูปแบบใหม่อย่างสุดขีด แต่เส้นทางสู่อนาคตเช่นนั้นยังไม่ได้มีความชัดเจนหรือสามารถกำหนดไว้ได้ล่วงหน้า ท้ายที่สุดแล้ว ทางเลือกต่าง ๆ ในโลกยุคไร้แรงงานมนุษย์คงต้องถูกกำหนดร่วมกันทั้งในระดับบุคคล ท้องถิ่น ประเทศ และนานาชาติ ท่ามกลางความเป็นจริงใหม่ที่ปรากฏขึ้นใหม่ตลอดเวลา เหมือนที่ Sasha Luciani นักวิจัยด้านปัญญาประดิษฐ์จากแคนาดากล่าวไว้ว่า “การเดินทางสายปัญญาประดิษฐ์ยังไม่ได้มีข้อตกลงที่เสร็จสิ้น เรากำลังสร้างถนนในขณะที่เราเดินทางไปด้วย และเราสามารถกำหนดร่วมกันว่า เราต้องการเดินทางไปในทิศทางไหนด้วยกัน”

เอกสารอ้างอิง

- Donovan, S. A. (2018, April 3). Universal Basic Income Proposals for the United States (CRS Report No. IF10865). Congressional Research Service. <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF10865>
- Francese, M., & Prady, D. (2018). Universal Basic Income: Debate and Impact Assessment (IMF Working Paper No. 18/273). International Monetary Fund.
- Shapiro, D. (2023, November 16). Post Labor Economics: How will the economy work after AGI? Recent thoughts and conversations [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=eD5GlcIS0sA>
- Van Parijs, P., & Vanderborght, Y. (2017). Basic income: A radical proposal for a free society and a sane economy. Harvard University Press.